

מתנות קשות

Tomer Greenberg

Ateret Zvi Prize in Hiddushei Torah 5778

השיעור שלפנינו עוסק בחטא המרגלים. ננסה להבין את מהות החטא לפי פשטי המקראות, ובהמשך ננסה להתחקות אחר המקום בנפש שבו חטא כזה עשוי להתפתח, הבנה שיש בכוחה להאיר את חיינו כעם וכפרטים.

עצם העיסוק בחטא זוקק הקדמה. הרמב"ן מסביר שתורתנו נקראת תורה מלשון הוראה, "כי הוא מורה אנשים בדרך בענין האמונה".¹ נאמנים להגדרת הרמב"ן, בבואנו לדון בחטא, ניזהר שלא להסתפק בהתבוססות בבוץ החטא כשלעצמו; מגמתנו היא להתרומם מהעיסוק בחטא ולדלות מהבנתו תורה – הוראה מעשית לדרכנו בחיים.

אני סבור שזו הגישה הנכונה לכל עיסוק בחטא באשר הוא; אך הדברים נכונים כפליים כאשר עוסקים בחטא לאומי המסופר בתורה שבכתב, ושבעתיים כאשר עוסקים בחטא שנתפס במסורת ישראל כחטא **מכונן**. כוונתי לחטאים כגון מכירת יוסף, חטא העגל וחטא המרגלים, שחז"ל מלמדים אותנו שישראל "משלמים" עליהם לאורך ההיסטוריה כולה. לדוגמה, חז"ל קושרים את מכירת יוסף עם עשרת הרוגי מלכות,² ואת חטא המרגלים עם חורבנות שני בתי המקדש.³ מסתבר שהמשמעות של התשלום הנפרס לאורך ההיסטוריה היא שהחטאים הללו עצמם מבטאים לא רק מעידות חד פעמיות מקריות, אלא בעיות שורשיות, המלוות אותנו – כעם וכיחידים – באופן מהותי ומתמשך. בהתאמה, ראוי לעסוק בחטאים הללו לא רק מתוך פרספקטיבה היסטורית, אלא גם ובעיקר במבט להווה ולעתיד, מתוך מגמה של תיקון. הבנה חשובה זו צריכה לעצב את יחסנו לסיפורי חטאי ישראל בתורה. לא רק זו שאל לנו להתחמק מהם או לטשטשם; אדרבה, עלינו להכיר טובה על כך שלהבדיל מעמים אחרים, יש בידינו תורה המטיחה בפנינו ללא כחל ושרק את הבעיות היסודיות של חיינו. בכך התורה מעמתת אותנו עם הבעיות האלה ומאפשרת לנו להתמודד איתן, כפי שננסה לעשות בשיעור הנוכחי.

¹ הקדמת הרמב"ן לספר בראשית.

² מדרש משלי (בובר) א': "אמר רבי יהושע בן לוי: לא נמשכו עשרה הרוגי מלכות אלא בחטא מכירתו של יוסף", ובהרחבה באוצר המדרשים (אייזנשטיין), מעשה עשרת הרוגי מלכות.

³ משנה תענית ד', ו'.

מהות החטא

מהו חטא המרגלים?
הסיפור המרכזי העוסק בחטא המרגלים ועונשו נמצא בפרשת שלח, במדבר י"ג-י"ד. ברור מהסיפור שיש פה חטא חמור.⁴ עם זאת, פחות קל לשים את האצבע על נקודת החטא.

שאלה מרכזית שעולה היא, האם המרגלים שיקרו?

שלוש פעמים במהלך הסיפור מיוחס למרגלים חטא של הוצאת דיבת הארץ. אך הוצאת דיבה אינה בהכרח שקר. לפי רש"י דיבה מגיעה מהשורש דב"ב, שעניינו באופן כללי דיבור, כמו "דובב שפתי ישנים" (שיר השירים ז', י').⁵ לפי זה "דיבה" או "דיבה רעה" מציינת דיבור רע כללי (רש"י אף מוסיף שעקרונית תתכן גם דיבה טובה!). ואכן, כשמתבוננים היטב בדברי המרגלים, קשה לשים את האצבע על שקר ברור. כך למשל טענתם על הערים הבצורות ויושבי הארץ הענקים, מקבלת חיזוק מדברי משה עצמו בספר דברים:

דברים ט', א-ב'

שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן לבא לרשת גוים גדלים ועצמים ממך ערים גדלות ובצרות בשמים: עם גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתיצב לפני בני ענק.

נראה שגם חז"ל נטו לדעה שהמרגלים לא שיקרו ממש. בגמרא מועלית האפשרות שאפילו הטענה שנשמעת המופרכת ביותר בדבריהם – "וְנָהִי בְעֵינֵינוּ כְּחִגְבִּים וְכֵן הָיִינוּ בְעֵינֵיהֶם" – אינה שקרית, אלא משקפת את המציאות כפי שנגלתה לעיני המרגלים במסע.⁶

אך אם המרגלים לא שיקרו, איפה טמון חטאם? באיזה אופן הם לא מילאו את שליחותם כראוי? הרמב"ן בפירושו הראשון מציע שהחטא טמון בכך שהמרגלים לא מסתפקים במסירת דיווח אובייקטיבי, אלא הופכים לפרשנים בעיני עצמם:

רמב"ן במדבר י"ג, כ"ז

הנה בכל זה אמרו אמת והשיבו על מה שנצטוו והיה להם לאמר שהעם היושב עליה עז והערים בצורות כי יש להם להשיב אמרי אמת לשולחם כי כן צוה אותם החזק הוא הרפה הבמחנים אם במבצרים, אבל רשעם במלת "אפס"...

רבי יצחק עראמה, בעל העקדה, מנסח את דברי הרמב"ן בקצרה:

עקדת יצחק על פרשת שלח

הוציאו עצמם מכלל מרגלים, ונכנסו בכלל יועצים, ולזאת הסיבה חטאו מאוד.

⁴ כוונתי לחטא של המרגלים עצמם, שבו יעסוק השיעור הזה. לאחר מכן יש חטא נוסף של העם המקבל את דבריהם

⁵ רש"י במדבר י"ד, ל"ו.

⁶ תלמוד בבלי סוטה ל"ה ע"א.

לפי שיטה זו, חטא המרגלים טמון במילה אחת: אפס. אפשר היה לומר שהארץ טובה, פריה מתוק, והעם היושב בה חזק מאוד. אך מילת הקישור "אפס" – אבל – מרמזת שהמחיר לא שווה את זה. פירוש זה מניח שהמרגלים נשלחו במטרה לאסוף עובדות ולמסור דיווח אובייקטיבי, ולא לנקוט בעמדה. אך האם זו אכן מטרת השליחות? הרי גם כלב משלב בדבריו את עמדתו הסובייקטיבית, וביתר שאת: "וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלָה וְנִרְשְׁנוּ אֶתְּךָ כִּי יָכוֹל נוֹכַל לָהּ".⁷

בשלב זה נראה שעלינו לברר מהי מטרת השליחות. ההנחה של הרמב"ן בפירושו הראשון היא שהמטרה היא ריגול צבאי. אבל הנחה זו אינה עולה בקנה אחד עם כמה ממאפייני השליחות בסיפור:

1. משה ממנה שנים עשר נשיאים, מהמכובדים שבכל שבט. בשביל משימה של ריגול צבאי מספיקים שני מרגלים זריזים כמו שנמצא אצל יהושע.

2. באופן מפתיע, השורש רג"ל לא מופיע בכל הסיפור המרכזי של חטא המרגלים, במדבר י"ג-י"ד. כלל לא מדובר שם על מרגלים, אלא על אנשים אשר **תרים** את הארץ. גם זה מביא אותנו למחשבה שהמשימה כאן אינה ריגול צבאי.

3. כאשר מעיינים בהגדרת המשימה (במדבר י"ג, י"ז-כ'), אפשר להיווכח שהדגש הוא למסור שיפוט על **הארץ**. אם היינו צריכים לתמצת את הגדרת המשימה, הכותרת הייתה "וַיֹּמַר הָאָרֶץ ... הַטֹּבָה הֲאֵם רָעָה?"

תובנות אלה מביאות אותנו למסקנה שתכליתה העיקרית של השליחות אינה ריגול צבאי (אם כי סביר שהיה גם רכיב משני כזה, כפי שעולה מסיפור המרגלים שבפרשת דברים, ולא נאריך כאן). עלינו לחפש הגדרה אחרת של השליחות, שתעלה בקנה אחד עם המאפיינים של השליחות שראינו לעיל. הרמב"ם פוסק להלכה שאין לקדש אישה לפני שרואים אותה:

רמב"ם, משנה תורה, הלכות אישות ג', י"ט
ולא יקדש אשה עד שיראנה ותהיה כשרה בעיניו שמא לא תמצא חן בעיניו.

נראה שזו ממש תכלית השליחות ביחס לארץ ישראל. כך מנסח את הדברים הרב אלחנן סמט:

הרב אלחנן סמט, עיונים בפרשת השבוע, סדרה ראשונה, פרשת שלח
תפקידם של התרים את הארץ אינו להכין את מסע כיבושה, אלא להצטרף, כנציגי העם כולו, אל הבחירה הא-לוהית של הארץ. ה' חפץ שישראל יקבלו את הארץ כארץ שקנו עליה מושג מה, ומתוך כך בחרו בה מעצמם.

אף סדרת השאלות שהציב משה בפני הנשלחים לתור את הארץ אינה נושאת אופי צבאי, ואין כוונתה להכין את מסע הכיבוש. התשובות על שאלות אלו נועדו לסרטט בפני העם את קווי המתאר של הארץ, הן זו המיושבת והן זו שאינה מיושבת, כדי שהארץ הטובה תצטייר בעיני העם כדבר ממשי, והוא יעלה אליה בשמחה ומתוך בחירה עצמית.

⁷ במדבר י"ג ל'

למעשה כבר הרמב"ן, אחרי הפירוש הראשון שראינו, הוסיף גם אפשרות של פירוש כעין זה:

רמב"ן במדבר י"ג, ב'

אבל השם צוה 'ויתורו את ארץ כנען' והוא כטעם ברירה כבאים לקנות דבר (...) ועל כן צוה אותן משה לפרוט הטובה היא אם רעה וגו' השמנה היא אם רזה וגו' והכל לשמחם כי צבי היא לכל הארצות ויעלו בה בחפץ גדול.

באופן מעניין, פירושו השני של הרמב"ן כמעט הפוך לגמרי לפירושו הראשון. לפי הפירוש הראשון המרגלים נשלחו כדי למסור דיווח אובייקטיבי; לעומת זאת לפי הפירוש השני, אדרבה: המרגלים נשלחו כדי לאהוב את הארץ ולהאיהב אותה על בני ישראל. ישראל צריכים להתאהב בארץ לפני שנכנסים אליה, בדיוק כפי שחתן צריך להתאהב בכלה כדי להתחתן איתה.

ואכן, כלב ויהושע אינם אובייקטיבים אף הם; כי המטרה היא לא להיות אובייקטיבי אלא לאהוב ולהאיהב. הם אומרים "טובה הארץ מאוד מאוד". בדיוק לשם זה נשלחו, ועל זה הם מקבלים שכר רב.

❦ להבין את המרגלים

בשלב הזה אני רוצה להבין את המרגלים. אם הם נשלחו כדי לאהוב את הארץ, והארץ באמת טובה ויפה, מה גורם להם להציג את הארץ כבעייתית?

למעשה, כמעט לפי כל פירוש של חטא המרגלים, בסופו של דבר ברור שהוא נובע מהיעדר אמונה. הרי הקב"ה מביא את ישראל לארץ זבת חלב ודבש; המחשבה שזה מהלך גרוע לישראל משקפת חוסר אמונה מובהק.

אבל קשה להסתפק בזה. את חוסר האמונה הזה גופו יש להבין. משה בחר לשליחות את "ראשי בני ישראל"; מה גורם לעשרה מתוך שנים עשר ראשי בני ישראל לכפור?!

הרמב"ם בהלכות מתנות עניים מפרט שמונה דרגות בנתינת צדקה. למעלה מכולן, יש דרגה שהרמב"ם משבח ביותר, וזהו מי שמוציא את העני ממעגל העוני.

רמב"ם, משנה תורה, הלכות מתנות עניים י' ז'

שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. מעלה גדולה שאין למעלה ממנה: זה המחזיק ביד ישראל שְׂמֵךְ, ונותן לו מתנה או הלוואה, או עושה עמו שותפות, או ממציא לו מלאכה, כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול, ועל זה נאמר: "והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (ויקרא כ"ה, ל"ה), כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך.

הרמב"ם משבח את ההנהגה הזו גם בפירוש המשניות:

פירוש המשניות לרמב"ם, אבות א', ה'

"ויהיו עניים בני ביתך" – שראוי שיהיו משמשיך הדלים והעניים, והוא יותר טוב מקניית העבדים. וכך החכמים יגנו קניית העבדים, וישבחו ההשתמשות בדלים, והיותם ממשרתיו של אדם ומהחוסים בצילו.

המשובח ביותר הוא לגאול את העני מעוניו. גאולה כזו בדרך כלל לא תבוא ע"י צדקה גרידא, אלא באמצעות מתנה מורכבת יותר, שדורשת את המעורבות של העני: להמציא לו מלאכה, לעשות עמו שותפות. זו המתנה הגדולה ביותר. אבל דווקא משום שזו מתנה כה מרוממת, שבכוחה לשנות את הסטטוס של העני הזה, נתינתה הרבה יותר מורכבת מסתם מתן צדקה. העני עלול להירתע מזה. מדובר ב"מתנה" שדורשת שיתוף פעולה מצדו, את המעורבות הפעילה שלו, באופן שידרוש ממנו עבודה והתמודדות.

מה אני רוצה לקחת מזה? את המתנות הקטנות בחיים – קל לקבל. **דווקא את המתנות הגדולות בחיים קשה לקבל.** כי המתנות הגדולות הן מתנות שבאות להוליד בך משהו חדש, לשנות את החיים שלך, לרומם אותך. ושינוי של החיים הוא דבר לא פשוט.

אילו הייתה ארץ ישראל רק ארץ טובה ויפה כמו שווייץ – יתכן שלמרגלים לא הייתה בעיה. אבל ארץ ישראל היא מתנה גדולה מזו, היא "אַרְצָאֶשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דָרַשׁ אֹתָהּ תְּמִיד, עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה".⁸ זו בדיוק מסוג המתנות שמשנות את החיים, מרוממות אותם. והצד המפחיד של אותו מטבע, הוא שלא פשוט לחיות כל כך קרוב לאלוהים. זו ארץ שלא פשוט לחיות בה, **ארץ אוכלת יושביה.** זו בעצם ההצגה המפחידה של הרוממות של א"י.

המפרשים דנים מה בדיוק המשמעות של הביטוי "ארץ אוכלת יושביה". ספורנו מפרש שזו ארץ "שלא ישארו בה זולתי החזקים".⁹ התורה עצמה מעידה שיש אמת בדבר – לאו דווקא מבחינה גשמית, אלא מבחינה רוחנית, שהרי הארץ הקיאה את הכנענים בגלל העבירות שלהם בעריות (ויקרא י"ח, כ"ח). גם המלחמה על ארץ ישראל היא מלחמה קשה, אז ותמיד. המרגלים פוחדים מהמלחמה בבני הענק. אכן, כלב ויהושע אומרים "אם חפץ בנו ה' והביא אתנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר הוא זבת חלב ודבש: אך בה' אל תמרדו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' אתנו אל תיראם".¹⁰ אבל מה יקרה אם לא חפץ ה' בנו? וזה הרי יקרה – פעם אחת לפחות כשאדם אחד מישראל ימעל בחרם, הם ילחמו בעיי ויפסידו.

המרגלים לא אומרים דברי הבל. יש נקודת אמת בדבריהם; הם פוחדים מהגדלות של הארץ. המרגלים רואים ומבינים את גודל המתנה. והם מבינים נכון גם שקבלת המתנה הענקית הזו כרוכה בייסורים, ממש כדברי חז"ל,

⁸ דברים י"א, י"ב.

⁹ ספורנו במדבר י"ג, ל"ב.

¹⁰ במדבר י"ד, ח'ט'.

תלמוד בבלי ברכות ה' ע"א

רבי שמעון בן יוחאי אומר, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתן אלא ע"י יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא.

מסטיק לא נקנה בייסורים. אבל המתנות הטובות האלה הן לא סתם פינוק; אלה מתנות שמקרבות אותך לקב"ה, וקרבת ה' אינה דבר פשוט.

התובנה הזו, שהקדושה היא "מתנה קשה", מובעת בניסוח קצר ויפה בספר מסילת ישרים. בשער הקדושה אומר הרמח"ל, "עניין הקדושה כפול הוא, דהיינו: תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו מתנה".¹¹ יש בקדושה מימד של עבודה ומימד של מתנה גם יחד.

רעיון זה חוזר במקומות רבים ביהדות, ואביא כמה דוגמאות:

1. להיות בבית המקדש: מצד אחד מזמור כ"ז בתהילים מעביר יפה את הרגשת הקרבה והשמירה שבמקדש, "כי יִצְפְּנֵי בְּסֶלֶה בַּיּוֹם רָעָה, יִסְתַּרְנִי בְּסֶתֶר אֱהָלוֹ, בְּצוּר יְרוּמֵינִי",¹² ומצד שני כל הקטרה לא נכונה או כניסה לא ראויה לקודש הקודשים הם סכנת נפשות, כפי שעולה למשל מסיפור נדב ואביהוא.

2. השבת, שהיא מקדש בזמן. איזה יופי זה שבת: "יום מנוחה וקדושה לעמך נתת", "חמדת ימים קראו אלי צור". מצד שני, כל תזוזה לא נכונה בשבת עלולה להיות עבירה חמורה מדאורייתא.

3. גם בבית המדרש זה ככה. במסכת ברכות מובאות שתי תפילות קצרות, כשיוצא מבית המדרש אומר "מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות..."¹³ תפילה המשקפת את הרוממות והשמחה שבבית המדרש. מצד שני, כשנכנס לבית המדרש התפילה היא "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה..."¹⁴ ופה מודגש הרגש המשלים, הפחד. טעות קטנה בבית המדרש, בכוחה לגרום קלקול גדול.

אז בסופו של דבר, אכן – בשורה התחתונה המרגלים חטאו בחוסר אמונה וביטחון בה'. אבל זה לא חטא פשוט. יש מתנות שצריך הרבה אמונה כדי לקבל אותן! להאמין שהתיק הגדול הזה שנופל עלי עכשיו – הוא בסופו של דבר רק לטובתי. זה לא פשוט.

נדמה לי שהרעיון הזה ממש מובע גם בנביא ירמיהו. באחד הפסוקים המרגשים בנבואת ירמיהו, הנביא מציג את ההליכה של ישראל במדבר כחסד שעשו עם ה':

¹¹ מסילת ישרים כ"ו.

¹² תהילים כ"ז, ה'.

¹³ תלמוד בבלי ברכות כ"ח ע"ב.

¹⁴ שם.

ירמיה ב', ב'

הלך וקראת באזני ירושלם לאמר,
פה אמר ה', זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

מצד שני, ארבעה פסוקים בהמשך, ירמיהו מתאר את המעשה הזה כחסד אבל בכיוון ההפוך – מצד ה':

ירמיה ב', ו-ז'

ולא אמרו איה ה' המעלה אתנו מארץ מצרים, המוליק אתנו במדבר בארץ ערבה ושיחה בארץ ציה
וצלמות בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם: ואביא אתכם אל ארץ הפרמל לאכל פריה וטובה...

כאן ירמיהו קובל על בני דורו שלא מבקשים את ה', שעשה עם ישראל כל כך הרבה טובות: העלה אותם
ממצרים, הוליך אותם במדבר והביא אותם אל ארץ טובה.

לכאורה יש פה סתירה מניה וביה: האם ההליכה במדבר אחרי ה' היא חסד של ישראל, או חסד של ה'?
אין זאת אלא שירמיהו מדבר על אותו סוג של מתנות גדולות, שגם **הקבלה שלהן** כרוכה בעבודה קשה,
ואם כך יש פה חסד גם מצד המקבל.

בהקשר הזה צריך להבין את תלונות ישראל במדבר: התלונות האלה הן הביטוי הראשון של הקושי שלנו,
קושי אותנטי, לקבל את המתנה שבקרבת אלוקים.

סו חטא המרגלים בראיה נפשית

בשלב הזה אני רוצה לבנות נדבך נוסף על גבי התובנות שהגענו אליהן עד כה. המתנות הגדולות שנקנות
בייסורים, לא רק מקרבות אותנו לקב"ה; בד בבד, הן מקרבות אותנו גם **לייעוד** שלנו. ומסתבר שיש לנו
פחד מיוחד להתמודד דווקא עם התחומים שהם תכלית חיינו.

הפסיכולוג היהודי אברהם מאסלו, הוגה התיאוריה המפורסמת של "פירמידת הצרכים", עסק גם בפחד
של בני אדם מפני הקומה העליונה באותה פירמידה: הגשמת ייעודם בחיים. הוא דיבר על התופעה של
אנשים עם כישרון או ייעוד די ברור, שמתחמקים מלממש את הפוטנציאל שלהם. הוא קרא לזה **תסביך יונה**.¹⁵
הסיבה העמוקה לבעיה הזו היא שברגע שהאדם צועד לקראת ייעודו, עליו להתמודד עם הנקודה
המרכזית בחייו – וזה קשה. לפעמים נוח יותר להתחמק מלעסוק בייעוד שלך, ולהתעסק בדברים אחרים,
פחות כואבים.

מעניין שמאסלו קרא לזה "תסביך יונה", ובאמת יש דמיון בין יונה הנביא לבין עם ישראל בדור המדבר.
יונה מקבל נבואה, שליחות מאת ה'. השליחות הזו קשה לו, ובמקום להתמודד איתה וללכת מזרחה

¹⁵ A. H. Maslow, *The Farther Reaches of Human Nature* (1993), pp. 34-39.

ר' גם בגוגל ספרים

https://books.google.co.il/books?id=LRCSeVPS9ykC&q=jonah+complex&redir_esc=y

לנינוה, הוא בורח בדיוק לכיוון השני, לתרשיש שבסוף מערב. לאחר מכן הוא מקבל הזדמנות נוספת ובגלגול השני שלו הוא מבצע את השליחות. באופן דומה, גם דור המדבר עומד לפני התכלית שלו, ופחד להיכנס אליה, ורוצה לברוח לכיוון ההפוך – ניתנה ראש ונשובה מצרימה. רק הגלגול השני שלו, בניהם, הם אלה שנכנסו לארץ והגשימו את הייעוד.

ההתבוננות הזו נותנת לנו הגדרה חדשה, פסיכולוגית, לחטא המרגלים: **בריחה מהתפקיד שלך בחיים**. בראיה אמונית, בריחה זו נובעת מחוסר אמונה שהקב"ה מטיל עליך רק תפקידים שמתאימים וטובים לך. המשנה אומרת שתשעה באב נהיה בכיה לדורות, יום שחרבו בו שני בתי המקדש, נלכדה ביתר, ונחרשה העיר.¹⁶ המסר בדברי המשנה הוא שחטא המרגלים אינו דבר מקרי או חד פעמי. הוא בעיה מובנית שקיימת בנו ואנחנו מתמודדים איתה כל הזמן. ראשית, במישור הלאומי: יש לנו תכלית כעם, להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש; לשמור את דרך ה' לעשות צדקה ומשפט; להיות אור לגויים. התכלית הזו מוגשמת כאשר עם ישראל מיישם את תורת ישראל במציאות, בארץ ישראל.

אפשר לברוח מזה במובן פשוט, לשכוח מהתורה ומהמצוות. פשוט לזנוח את התכלית הזו לגמרי. אבל יש גם בריחה עדינה יותר: להשאיר את התורה במרחב סטרילי, שבה היא מושלמת בתיאוריה, אבל לא פועלת במציאות. גם זו סוג של בריחה, ואנחנו לצערנו בורחים כל הזמן.

בריחה זו קיימת לא רק במישור הלאומי, אלא גם במישור האישי. אנחנו יכולים להתחזק בהרבה תחומים, ובה בעת לברוח מהתמודדות דווקא בתחומים שהם התפקידים הגדולים של חיינו; במובן הזה אנחנו חוטאים במעין "חטא מרגלים" פרטי. בתקופה מסוימת זכיתי ללמוד במסגרת משותפת עם הזמר והמלחין אביתר בנאי. כשאביתר חזר בתשובה, היה לו ברור שהוא צריך לעזוב את המוזיקה. הוא שקע בלימוד תורה, ובמשך כמה שנים לא עסק במוזיקה. עם זאת, העניין הטריד אותו. יום אחד הוא הלך לרב משה שפירא זצ"ל. הרב אמר לו:

"הקב"ה עשה את האדם ישר. שמו אותך במציאות כזו שאתה מנגן, אתה כותב, אנשים רוצים לשמוע. יש סביבך את כל המכשירים והכלים שמאפשרים לך לעשות את זה, אז אתה בא ושואל: האם אני צריך לעשות את זה או לא? אתה כאילו בא להתחכם על החיים, על הקב"ה, להתחכם על מה שהמציאות מציעה לך. המציאות מדברת איתך: אתה טוב בזה, אתה יכול לעשות את זה, סימן שאתה צריך לעשות את זה."¹⁷

אביתר יצא מהפגישה המום. הוא הבין שהוא בעצם התכחש לתפקיד חייו. ואנחנו זכינו ביצירה יהודית מדהימה.

אני מקווה שהדברים מתיישבים על הלב ומדברים אלינו. אנחנו צריכים כמובן לנסות עד כמה שאפשר לא ליפול בחטא המרגלים. מצד שני, צריך לזכור שזה לא דבר פשוט. זו עבודת חיים. לדעת לקבל את המתנות הגדולות בחיים שלנו, זה דבר גדול ונורא מאוד, ועל זה הנביא ירמיהו אומר, כֹּה אָמַר ה', זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ כְּלוּלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה.

¹⁶ משנה תענית ד', ו'. כיום לצערנו ניתן להוסיף אירועים נוספים שחלו בו, כגון גירוש אנגליה, גירוש ספרד, ועוד.

¹⁷ מתוך הראיון המלא, בקישור <http://www.maane.info/pages/312>

